Danski jezik

Ovaj članak ili jedan njegov dio zahtijeva **jezičnu i pravopisnu doradu**.
Članak treba preurediti u skladu s gramatičkim i/ili pravopisnim pravilima standardnoga hrvatskog jezika.

Danski jezik (ISO 639-3: dan (http://www.sil.org/ISO639-3/documentation.asp?id=dan)), jezik istočnoskandinavske podskupine šire sjevernogermanske skupine germanskih jezika kojim govori otprilike šest milijuna ljudi. Usko je povezan sa norveškim jezikom, osobito u pisanom obliku, ali i sa švedskim jezikom.

Danski se govori u Danskoj (5.450.000 2007.; 5.000.000, 1980.), ali također i u njemačkoj pokrajini Schleswig-Holstein točnije u Schleswigu (dan. Sydslesvig) (21.000; 2000.), na Grenlandu (7.830; 1986.)[1] i na Ovčjim otocima, gdje je i službeni jezik, uz grenlandski i ferojski. Danski je jezik manjim dijelom zastupljen i na Islandu (2.250; 2001.[2]), gdje se uči kao obavezan predmet u školama (sve do 1999. danski je bio prvi strani jezik u školama, kada ga je zamijenio engleski jezik).

Danski jezik
dansk ili **det danske sprog**

Države **govorenja:**	Danska, Farski otoci, Grenland, Island, Njemačka (Schleswig-Holstein)
Regije **govorenja:**	Uglavnom Sjeverna Europa
Broj govornika:	blizu 6 milijuna
Rang:	-
Razredba:	indoeuropski germanski sjevernogermanski istočnoskandinavski **danski**

Jezični kôd

ISO 639-**1**:	da
ISO 639-**2**:	dan
ISO 639-**3**:	DNS

Vidi također: Jezik \| Jezične porodice i jezici \| Popis jezika po kodnim nazivima \|Dodatak: Popis jezika

Sadržaj

Povijest jezika, podjela i reforme

Po gramatičkom ustrojstvu i rječniku najbliži je književnom norveškom jeziku (bokmål), što je posljedica dugotrajne državne zajednice Danaca i Norvežana. U početku je postojao jedan nordijski jezik (čiji su runski natpisi nastali još u 3. st.) pa se danska djela tog doba nisu razlikovala od švedskih, norveških i islandskih. Značajne promjene u jeziku nastale su u vikinškom razdoblju (otprilike 800.-1050.).

Povijesno gledano, danski je jezik prošao tri glavne razvojne faze. Tako razlikujemo:

1. starodanski (800.-1100.)

2. srednjodanski (1100.-1500.)

3. suvremeni danski jezik (od 1500.)

Književni danski jezik uglavnom se razvijao između 1350. i 1500. Kasnije biva pod velikim utjecajem niskonjemačkog jezika (poglavito zbog Hanze).

Posljednja pravopisna reforma u Danskoj provedena je 1948., kada se veliko početno slovo za opće imenice zamijenilo malim (time njemački postaje jedini preostali jezik sa tom karakteristikom) te se umjesto slova *aa* uvelo slovo *å*. No u prezimenima poput Vestergaard ili Kierkegaard) te u imenima nekih gradova (Aalborg, Aars, Aabenraa) i dalje se koristi slovo *aa*, često usporedo s *å* (Ålborg, Års itd.). Dakako, razlike u izgovoru između *aa* i *å* nema.

Također, došlo je do promjene u pisanju kombinacije slova *ld* i *nd* koji su zamijenjeni sa *ll* i *nn* zbog sličnosti nekih riječi i mogućnosti razlikovanja. Tako se, na primjer, modalni glagol *ville* (ranije vilde - htjeti) sada razlikuje od pridjeva *vilde* (hrv. divlji), a modalni glagol *kunne* (ranije kunde - moći) od imenice *kunde* (hrv. klijent, kupac).

Dijalekti

Ovaj članak ili jedan njegov dio zahtijeva **jezičnu i pravopisnu doradu**.
Članak treba preurediti u skladu s gramatičkim i/ili pravopisnim pravilima standardnoga hrvatskog jezika.

Danski se jezik može podijeliti na nekoliko glavnih dijalekata:

1. **Jysk** - jutlandski (na poluotoku Jyllandu), koji se pak dijeli na:

- *Sønderjysk* - južnojutlandski

- *Øst-/Vestjysk* - istočno-/zapadnojutlandski, koji zajedno čine tzv. *nørrejysk*

2. **Ømål** - dijalekt na Sjællandu, Fynu i otocima istočno od Malog Belta

3. **Østdansk** (**Bornholmsk**) - istočnodanski (bornholmski) na otoku Bornholm

Ove tri glavne skupine dijalekata se nadalje dijele na:

Jutlanski (**Jysk**)**:**

- *Zapadnojutlandski* (*Vestjysk*):

• Thybomål (po gradiću Thyborøn)

• Morsingmål (na otoku Mors)

• Sallingmål (na poluotoku Salling)

• Hardsysselsk (po staroj pokrajini Hardsyssel)

• Fjandbomål (po području Fjand u općini Holstebro)

• Sydvestjysk (jugozapadnojutlandski)

- *Istočnojutlandski* (*Østjysk*):

• Vendelbomål (po staroj pokrajini Vendsyssel na sjeveru Jyllanda)

• Hanherredmål (po području Han Hered na sjeveru Jyllanda)

• Læsøsk (na otoku Læsø)

• Himmerlandsk (na poluotoku Himmerland)

• Ommersysselsk (po području Ommersyssel)

• Djurslandsk (na poluotoku Djursland (sa otocima Samsø i Anholt))

• Midøstjysk

• Sydøstjysk

- *Južnojutlandski* (*Sønderjysk*):

• Vestsønderjysk (sa otocima Mandø i Rømø)

• Østsønderjysk (sa otokom Als)

• Mellemslesvigsk (južno od danske granice, u Njemačkoj)

• Angelmål (južno od danske granice, u Njemačkoj)

• Fjoldemål (južno od danske granice, u Njemačkoj)

Ømål:

- *Amagermål* (na otoku Amager)

- *Sjællandsk*:

• Nordsjællandsk (na sjevernom dijelu otoka Sjælland)

• Nordvestsjællandsk (na sjeverozapadnom dijelu otoka Sjælland)

• Sydvestsjællandsk (na jugozapadnom dijelu otoka Sjælland)

Danski dijalekti

• Østsjællandsk (na istočnom dijelu otoka Sjælland)

• Sydsjællandsk (na južnom dijelu otoka Sjælland)

- *Fynsk*:

• Østfynsk (na istočnom dijelu otoka Fyn)

• Vestfynsk (na zapadnom dijelu otoka Fyn (nordvestfynsk i sydvestfynsk))

• Sydfynsk (na južnom dijelu otoka Fyn)

• Langelandsk (na otoku Langeland)

• Tåsingsk (na otoku Tåsinge (sa otokom Thurø))

• Ærøsk (na otoku Ærø (sa otocima Lyø, Avernakø, Strynø, Birkholm i Drejø))

- *Sydømål*:

• Østmønsk (na istočnom dijelu otoka Møn)

• Vestmønsk (na zapadnom dijelu otoka Møn)

• Nordfalstersk (na sjevernom dijelu otoka [[Falster)

• Sydfalstersk (na južnom dijelu otoka Falster)

• Lollandsk (na otoku Lolland)

Østdansk:

- *Bornholmsk* (na otoku Bornholm)

- *Skånsk* (u švedskoj pokrajini Skåne (jak utjecaj švedskog jezika – naročito iza 1900.))

- *Listermålet* (u švedskoj pokrajini Blekinge (jak utjecaj švedskog jezika – naročito iza 1900.))

- *Hallandsk* (u švedskoj pokrajini Halland (jak utjecaj švedskog jezika– naročito iza 1900.))

Narječja, sociolekti i regionalni jezici

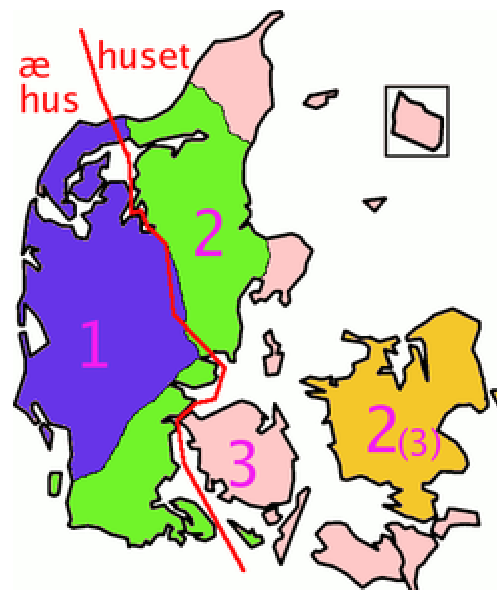
Izgovor danskog jezika razlikuje se od regije do regije u Danskoj, te ovisi i o društvenom okruženju (sociolekti). Tradicionalnih narječja je sve manje i oni postupno ustupaju mjesto danskom standardnom jeziku (Rigsdansk).

U danskim narječjima postoje jedan, dva ili čak tri gramatička roda, ovisno o području. Treći gramatički rod je gotovo u potpunosti nestao. Na otoku Zelandu (*Sjælland*) su tek u novije vrijeme prešli s tri na dva člana. Jednim članom ("n-riječ") služe se u Zapadnojutlandskom (*Vestjysk*) dijalektu, u zapadnom dijelu poluotoka Jyllanda.

Društveno uvjetovane razlike najizraženije su u Kopenhagenu, gdje još uvijek postoje jasne podjele između tzv. visokokopenhaškog (*Højkøbenhavnsk*) i niskokopenhaškog (*Lavkøbenhavnsk*) oblika izgovora.

Na Ovčjim otocima (fer. Føroyar / dan. Færøerne) postoji poseban oblik danskog jezika, tzv. *gøtudanskt* (*Gøta-danski*) ili ulični danski koji se razvio pod jakim utjecajem ferojskog jezika.

Konačno, mnoge etničke manjine imaju izgovore koji se razlikuju od standardnog danskog jezika, takozvane etnolekte.

Zapadno od crvene crte koristi se samo jedan član tj. n-riječ. Razlika između Zapadnojutlandskog narječja i narječja u ostalim dijelovima Danske može se vidjeti i na primjeru *ae hus* i *huset* (kuća). Na zapadu se član stavlja ispred imenice, a u ostalim se dijelovima dodaje kao nastavak na imenicu.

Abeceda

Danski jezik koristi latinično pismo s nekoliko preinaka (znakovi æ, ø te å, poput norveškog jezika).

Abeceda se sastoji od 29 slova, od čega je 9 samoglasnika (*a,e,i,o,u,y,æ,ø,å*) i 20 suglasnika:

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

Brojevi

nula - nul, jedan - en, dva - to, tri - tre, četiri - fire, pet - fem, šest -seks, sedam - syv, osam - otte, devet - ni, deset - ti,

jedanaest - elleve, dvanaest - tolv, trinaest - tretten, četrnaest - fjorten, petnaest - femten, šesnaest - seksten, sedamnaest - sytten, osamnaest - atten, devetnaest - nitten, dvadeset - tyve,

dvadeset jedan - enogtyve, trideset - tredive, četrdeset - fyrre, pedeset - halvtreds, šezdeset - tres, sedamdeset - halvfjerds, osamdeset - firs, devedeset - halvfems, stotinu - hundrede,

tisuću - tusind, milijun - en million.

U danskom numeričkom sustavu desetice i jedinice brojeva iznad 20 u govornom se obliku izgovaraju obrnuto. Tako na primjeru broja 21, *enogtyve*, doslovno "jedan i dvadeset", vidimo filozofiju strukture. Slične konstrukcije postoje u njemačkom, nizozemskom, nekim varijantama norveškog, slovenskom, arapskom te afrikaansu kao i u arhaičnom engleskom jeziku.

Brojka *halvanden* znači 1½ (doslovno "pola drugog/druge, što podrazumijeva "jedan plus pola drugog/druge"). Brojke *halvtredje* (2½) i *halvfjerde* (3½) zastarjeli su oblici, međutim i dalje u upotrebi u tzv. vigezimalnom (vicezimalnom) brojnom sustavu. Sličan primjer vremenske oznake *klokken halv fem*, doslovno "pola pet sati", je u stvari četiri i pol sata.

Zanimljiv detalj u danskom jeziku je činjenica da su brojevi od 40 do 90 zasnovani na vigezimalnom sistemu koji je prije također bio u upotrebi u norveškom i švedskom. To znači da se 20 koristi kao osnova brojanja. *Tres* (skraćeno za *tre-sinds-tyve* što znači "tri puta dvadeset") je šezdeset dok *halvtreds* (skraćeno za *halvtredje-sinds-tyve*, doslovno "pola trećeg puta dvadeset", 2½x20=50) znači pedeset.

U modernom danskom jeziku četrdeset je *fyrre*, što dolazi od originalnog *fyrretyve* (proizlazi iz starodanskog *fyritiughu*, što u prijevodu znači "4 desetice"), a danas se koristi samo u iznimno formalnim strukturama ili u humoristične svrhe. Broj pedeset tri je *treoghalvtreds* iz sada zastarjelog *treoghalvtredsindstyve*, dok je pedeset treći *treoghalvtredsindstyvende*.

Konstrukcija rednih brojeva

1. første, 2. anden, 3. tredje, 4. fjerde, 5. femte, 6. sjette, 7. syvende, 8. ottende, 9. niende, 10. tiende,

11. ellevte, 12. tolvte, 13. trettende, 14. fjortende, 15. femtende, 16. sekstende, 17. syttende, 18. attende, 19. nittende, 20. tyvende,

21. enogtyvende, 30. tredivte, 31. enogtredivte

ali *40. fyrretyvende, 41. enogfyrretyvende, 50. halvtredsindstyvende, 60. tresindstyvende, 70. halvfjerdsindstyvende, 80. firsindstyvende, 90. halvfemsindstyvende*

što ukazuje na broj 20 kao osnovu za redne brojeve od 40 do 99 u ovom slučaju.

Članovi

Kao i mnogi jezici, danski jezik ima dva člana, određeni i neodređeni. Kod neodređenog člana su to *en* i *et*, dok su kod određenog člana to *den* i *det* (jednina) i *de* (množina). Oba oblika imaju zajednički član en/den (tzv. *n-ord* ili n-riječ), a član et/det, tzv. *t-ord* ili t-riječ, predstavlja srednji rod.

Izvori

1. Ethnologue (16th) (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=dan)
2. Ethnologue (15th) (http://www.ethnologue.com/15/show_language.asp?code=dan)

Vanjske poveznice

- Ethnologue (14th) (http://www.ethnologue.com/14/show_language.asp?code=DNS)
- Wikipedija na danskom jeziku

Službeni jezici Europske unije

bugarski • češki • danski • engleski • estonski • finski • francuski • grčki • hrvatski • irski • latvijski • litavski • mađarski malteški • nizozemski • njemački • poljski • portugalski • rumunjski • slovački • slovenski • španjolski • švedski • talijanski

Izvor: Službene mrežne stranice EU (http://www.europa.eu) • Vidi još: Nazivi EU na raznim jezicima

Istočnoskandinavski jezici

danski • jutski • norveški-bokmål • švedski

† Izgubili status: dalmaalski • skonski (Skånska)